

F2 – Samhällsbuller, Psykoakustik, SDOF

Samhällsbuller i Sverige

- Idag uppskattas 2 miljoner människor i Sverige vara utsatta för en bullernivå* från flyg, tåg och vägtrafik som överstiger de riktvärden som riksdagen ställt sig bakom.
- Av dessa är 1,6 miljoner (80%) störda av vägtrafikbuller (VV 2003).
- Minst 25% av EU:s befolkning påverkas i sådan omfattning att det påverkar hälsa och livskvalitet
- EU: Kartläggning <250 000

*55 dBA ekvivalentnivå (dygnsmedel) vid bostad

Kristian Ståhne / Ljud i byggnad och samhälle / VTAF01

Socialstyrelsens miljörapport 2009

Trafikslag	Antal exponerade (>55 dBA $L_{Aeq,24h}$)
Vägtrafik	1.2 – 1.8 milj
Spårburen	400 000 – 600 000
Flygtrafik (civ)	15 000 – 25 000
Flygtrafik (mil)	25 000 – 35 000
Totalt	1.6 – 2.4 milj

Kristian Ståhne / Ljud i byggnad och samhälle / VTAF01

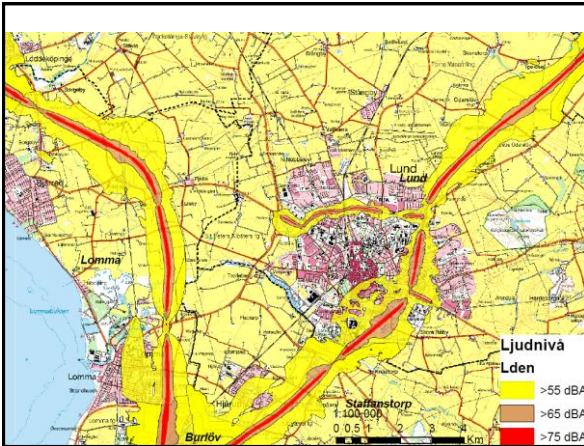

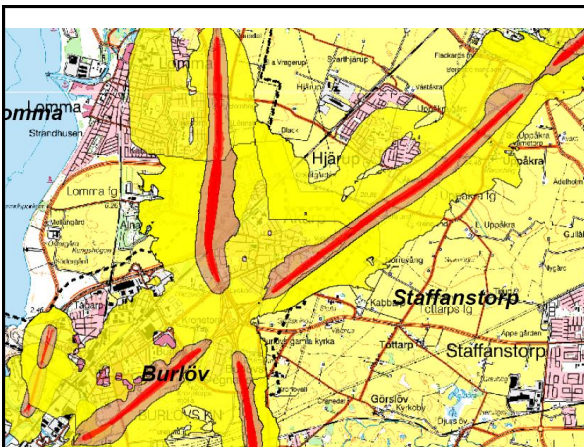

Psykoakustik

- Söker samband mellan ett ljuds fysikaliska parametrar och hur ljudet uppfattas av hörsystemet.
- Psykoakustiska mått har som mål att beskriva hur ljudet uppfattas.

Kristian Stålné / Ljud i byggnad och samhälle / VTAF01

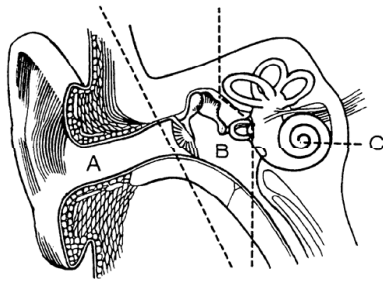

Örat

Kristian Stålné / Ljud i byggnad och samhälle / VTAF01

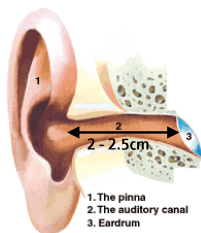

A – ytterörat

$$\lambda/4 = 2 - 2.5\text{cm}$$

$$\Rightarrow$$

$$f = 3-4 \text{ kHz}$$

1. The pinna
2. The auditory canal
3. Eardrum

Kristian Stålné / Ljud i byggnad och samhälle / VTAF01

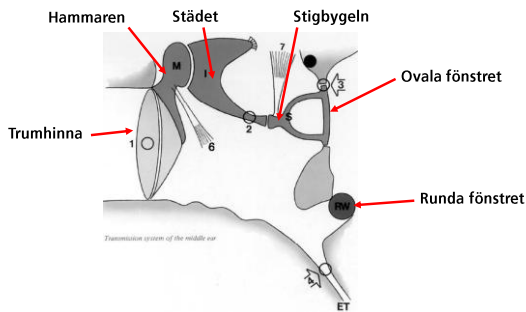

B – mellanörat

Kristian Ståhne / Ljud i byggnad och samhälle / VTAF01

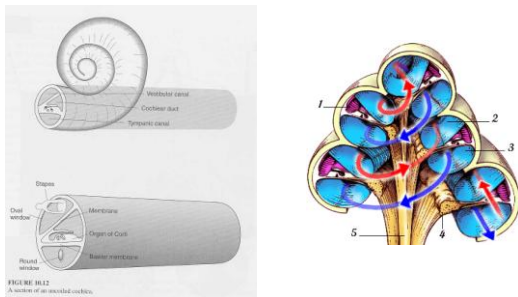

C – innerörat, cochlea

Kristian Ståhne / Ljud i byggnad och samhälle / VTAF01

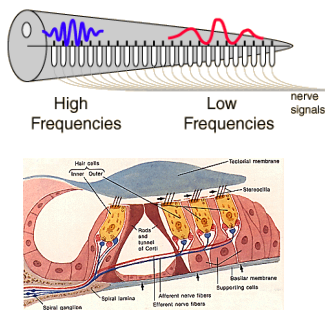

Basilarmembranet

Kristian Ståhne / Ljud i byggnad och samhälle / VTAF01

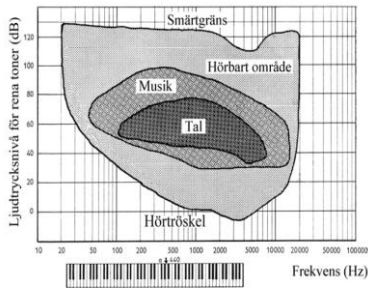

Hörområde

Kristian Ståhne / Ljud i byggnad och samhälle / VTAF01

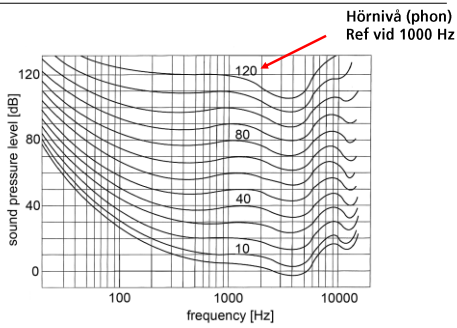

Lika hörnivå-kurvor

Kristian Ståhne / Ljud i byggnad och samhälle / VTAF01

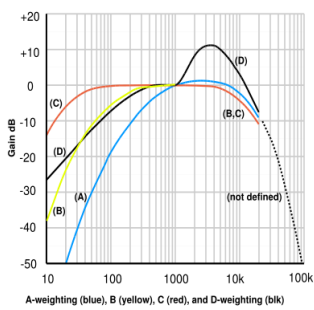

A-D-filter

Kristian Ståhne / Ljud i byggnad och samhälle / VTAF01

Effekter vid exponering

30 dB	God sömn
35 dB	Tal 100% förståeligt (1 m avstånd)
45 dB	Tal ganska förståeligt
50 dB	10-25% ganska & mycket störda
55 dB	10-25% mycket störda
65 dB	Ohälsosam röststrängning vid tal
65 dB	Barns inläring försämrad
65 dB	Risk för bullersakat högt blodtryck/hjärt-kärlsjukdom

Kristian Ståhle / Ljud i byggnad och samhälle / VTAF01

Buller inomhus – allmänna råd

- Maximalt ljud: $L_{Amax} = 45$ dB
- Ekvivalent ljud: $L_{Aeq} = 30$ dB
- Ljud med hörbara tonkomponenter: $L_{Aeq} = 25$ dB
- Ljud från musikanläggningar: $L_{Aeq} = 25$ dB
- Värderna för låga tersband (32-200 Hz)

f (Hz)	31,5	40	50	63	80	100	125	160	200
L (dB)	56	49	43	41.5	40	38	36	34	32

Kristian Ståhle / Ljud i byggnad och samhälle / VTAF01

Objektiva konsekvenser av buller

- Hörselnedsättning
- Tinnitus
- Försvärad kommunikation

Kristian Ståhle / Ljud i byggnad och samhälle / VTAF01

Hörselnedsättning

- Temporär eller permanent
- Hårcellerna skadas och kan ej läkas eller lagas
- Hårcellerna försvinner med åldern

Friska hårceller

Skadade hårceller

Kristian Stååne / Ljud i byggnad och samhälle / VTAF01

Konsekvens av hörselnedsättning

- Svaga ljud ohörbara
- Diskantljud drabbas mest
- Förvrängning av ljud (disharmoni mellan öronen)
- Svårt att uppfatta tal
- Sociala konsekvenser

Kristian Stååne / Ljud i byggnad och samhälle / VTAF01

Tinnitus – tre grader

- Svaga sus
- Ringningar som påverkar det dagliga livet
- Starka ljud som påverkar allmäntillståndet, t ex med koncentrations- och sömnstörningar

Ca 1,5 miljoner har tinnitus i Sverige, 100 000 så allvarligt att det påverkar livet avsevärt

3 av 4 rock- och jazzmusiker

(källa: www.ammot.se)

Kristian Stååne / Ljud i byggnad och samhälle / VTAF01

Skadliga miljöer

- Arbetsplatser
  - Tung industri
  - Skolor och daghem
  - Dansrestauranger
- Musikklubbar och -konserter
- Mp3-spelare (lätt att skapa höga ljud i små volymer)
- Tonårsrum osv

Kristian Ståle / Ljud i byggnad och samhälle / VTAF01

Subjektiva konsekvenser av buller

- Prestationsförmåga
  - Koncentrationsstörningar
  - Försämrade inläring
  - Stress
- Livskvalitet
  - Nedstämdhet
  - Förhöjt blodtryck
  - Sömnsvårigheter
  - Trötthet

Kristian Ståle / Ljud i byggnad och samhälle / VTAF01

Utvecklingspsykologiska effekter

- Barn i Storbritannien som var utsatta för flygplansbuller lärde sig läsa i genomsnitt två månader senare än andra barn per fem decibel som ljudnivån ökade.
- I Nederländerna var motsvarande skillnad närmare en månad.
- I Tyskland (München) jämfördes två förskolor som låg nära en flygplats före resp. efter att flygplatsen flyttades. Bullret gav en försening i 'milstolpar' på ca 2 mån.

Kristian Ståle / Ljud i byggnad och samhälle / VTAF01

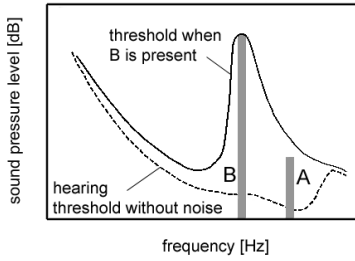

Maskering med brus

Kristian Stålné / Ljud i byggnad och samhälle / VTAF01

Binaural effekt

- Duplexteorin (Rayleigh's)
  - Fasskillnad och nivåskillnad
  - Huvudets överföringsfunktion
- $f < 1.5$ kHz: Fasskillnad (interferens)
- $f > 1.5$ kHz: Nivåskillnad (diffraction)

Kristian Stålné / Ljud i byggnad och samhälle / VTAF01

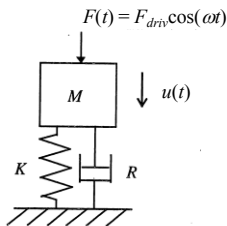

SDOF – Enfrihetsgradssystem

- Massa, M
- Fjäder, K
- Dämpare, R

Kristian Stålné / Ljud i byggnad och samhälle / VTAF01

Eigenfrekvens

- Den frekvens vid vilken systemet svänger när den lämnas att svänga fritt (efter att ha fått starthjälp).
- Uttryckt i vinkelfrekvens (rad/s) resp. frekvens (1/s = Hz)

$$\omega_0 = \sqrt{\frac{K}{M}} \quad f_0 = \frac{1}{2\pi} \cdot \sqrt{\frac{K}{M}}$$

Kristian Stååne / Ljud i byggnad och samhälle / VTAF01

Homogen lösning

- Lösningen som erhålls när man sätter $F(t) = 0$
- Bestäms m h a begynnelsevillkor
- Består av en exponentiellt avklingande del...
- och en harmoniskt oscillerande del

$$u_h(t) = e^{-\frac{\eta}{2}\omega_0 t} (A_1 e^{i\omega_d t} + A_2 e^{-i\omega_d t}) = e^{-\frac{\eta}{2}\omega_0 t} (B_1 \sin(\omega_d t) + B_2 \cos(\omega_d t))$$

$$\eta = \frac{R}{\sqrt{MK}} = 2\zeta \quad \omega_d = \omega_0 \sqrt{1 - \left(\frac{\eta}{2}\right)^2}$$

Kristian Stååne / Ljud i byggnad och samhälle / VTAF01

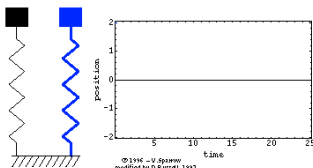

Dämparens funktion

- Är den komponent som står för systemets energiförlust

- Ex:
  - Utan dämpning
  - Med dämpning

Kristian Stååne / Ljud i byggnad och samhälle / VTAF01

Partikulärlösning

- Lösningen som visar förskjutningen från drivande kraft.
- Ex: $F(t) = F_{driv} \cos(\omega t)$
- Ansätt $u_p(t) = D_1 \sin(\omega t) + D_2 \cos(\omega t)$
- Vilket ger lösningen

$$D_1 = \frac{R\omega}{(K - M\omega^2)^2 + (R\omega)^2} \cdot F_{driv}$$

$$D_2 = \frac{K - M\omega}{(K - M\omega^2)^2 + (R\omega)^2} \cdot F_{driv}$$

$$u_p(t) = D_1 \sin(\omega t) + D_2 \cos(\omega t)$$

Kristian Stååne / Ljud i byggnad och samhälle / VTAF01

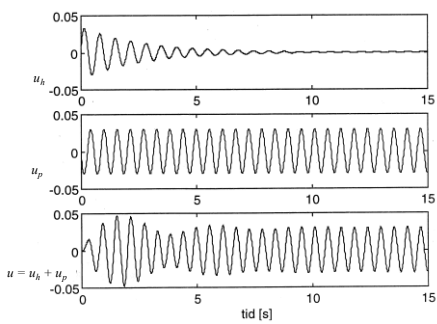

Total lösning = homogen + partikulär

Kristian Stååne / Ljud i byggnad och samhälle / VTAF01

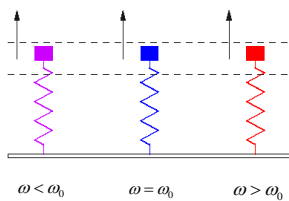

Olika drivfrekvenser

Kristian Stååne / Ljud i byggnad och samhälle / VTAF01

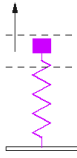
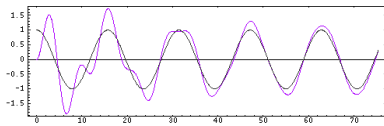

Drivning vid låg frekvens ($\omega < \omega_0$)

- Fjäders dominerar
- Kraft och förskjutning i fas

Kristian Stååne / Ljud i byggnad och samhälle / VTAF01

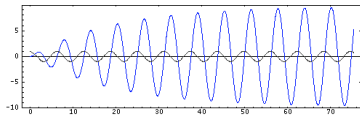

Drivning vid resonansfrekvens ($\omega = \omega_0$)

- Dämparen dominerar
- Fasskillnad = 90° eller π
- Liten eller ingen dämpning:
systemet kollapsar

Kristian Stååne / Ljud i byggnad och samhälle / VTAF01

Tacoma narrows

- 1600 m lång
- Kollapsade 1940 pga cykliska vindstötter vid egenfrekvensen

Kristian Stååne / Ljud i byggnad och samhälle / VTAF01

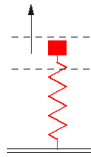
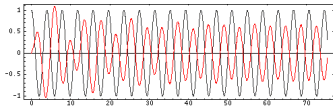

Drivning vid hög frekvens: ($\omega > \omega_0$)

- Massan dominerar
- Kraft och förskjutning i motfas
(fasskillnad = 180° eller π)

Kristian Ståhle / Ljud i byggnad och samhälle / VTAF01
